

Šifra kandidata:

Državni izpitni center

M 2 1 2 5 2 1 1 1

JESENSKI IZPITNI ROK

SOCIOLOGIJA

==== Izpitna pola 1 ====

Strukturirane naloge

Petek, 27. avgust 2021 / 90 minut

*Dovoljeno gradivo in pripomočki:
Kandidat prinese nalivno pero ali kemični svinčnik.*

SPLOŠNA MATURA

NAVODILA KANDIDATU

Pazljivo preberite ta navodila.

Ne odpirajte izpitne pole in ne začenjajte reševati nalog, dokler vam nadzorni učitelj tega ne dovoli.

Prilepite kodo oziroma vpišite svojo šifro (v okvirček desno zgoraj na tej strani).

Izpitna pola vsebuje 4 strukturirane naloge, od katerih izberite in rešite 2. Število točk, ki jih lahko dosežete, je 40; vsaka naloga je vredna 20 točk.

V preglednici z "x" zaznamujte, kateri nalogi naj ocenjevalec oceni. Če tega ne boste storili, bo ocenil prvi dve nalogi, ki ste ju reševali.

1.	2.	3.	4.

Rešitve pišite z nalivnim peresom ali s kemičnim svinčnikom v izpitno polo v za to predvideni prostor **znotraj okvirja**. Pišite čitljivo. Če se zmotite, napisano prečrtajte in rešitev zapišite na novo. Nečitljivi zapisi in nejasni popravki bodo ocenjeni z 0 točkami.

Zaupajte vase in v svoje zmožnosti. Želimo vam veliko uspeha.

Ta pola ima 20 strani, od tega 4 prazne.

1. Identiteta in kultura

1.1. Kakšen pomen ima socializacija za posameznika? Navedite tri vidike.

Prvi vidik: _____ (1)

Drugi vidik: _____ (1)

Tretji vidik: _____ (1)
(3 točke)

1.2. Socializacija je pomemben proces tudi za delovanje družbe. Pojasnite, zakaj.

_____ (2 točki)

Vir 1

/.../ je za večino posameznikov prva ustanova, ki ima svoja pravila in pričakovanja do vsakogar. Cilj je izobraževati, poleg tega pa že v zgodnjih letih posega v svet otroka. Otrok se začne srečevati z različnimi ljudmi, eni od pomembnejših so učitelji, ki predstavljajo novo znanje učencem (Bajzek in drugi, 2003, 20).

(Kos, T. (2013): Šola kot socializatorica (Sociogram – ugotavljanje odnosov v razredu med učenci), diplomsko delo, FDV, Ljubljana, str. 13, pridobljeno 28. 1. 2020.)

1.3. Kateri dejavnik in vrsta socializacije sta razvidna iz vira 1?

Dejavnik socializacije: _____ (1)

Vrsta socializacije: _____ (1)
(2 točki)

1.4. Navedite in predstavite še dva dejavnika socializacije.

Prvi dejavnik: _____

Predstavitev: _____

_____ (2)

1.8. Opredelite spolno diferencirano socializacijo in predstavite dva konkretna primera.

Opredelitev: _____
_____ (1)

Prvi primer: _____
_____ (1)

Drugi primer: _____
_____ (1)
(3 točke)

2. Družbene različnosti in neenakosti

2.1. Opredelite družbeni status.

(1 točka)

2.2. Katera elementa sestavljata ekonomsko stanje (ekonomski položaj) posameznika?

Prvi element: _____

(1)

Drugi element: _____

(1)
(2 točki)

2.3. Kako imenujemo pojav, ko določnice družbenega statusa niso na enaki ravni?

(1)

Navedite konkreten primer pojava, po katerem sprašuje zgornje vprašanje.

(1)
(2 točki)

2.4. Na črto pred značilnostjo v levem stolpcu vpišite črko (Z ali O) sistema družbene slojevitosti iz desnega stolpca.

_____ pridobljen status	
_____ pripisan status	Z zaprt sistem družbene slojevitosti
_____ legitimizira se z religijo	O odprt sistem družbene slojevitosti
_____ značilen za predmoderne družbe	
_____ družbeni status ni podedovan	

(2 točki)

2.5. Pojasnite, kako funkcionalistično usmerjeni sociologi (npr. Kingsley Davis in Wilbert Moore) utemeljujejo družbeno neenakost.

(3 točke)

2.6. Kako Pierre Bourdieu poimenuje v družbi različno cenjene kulturne značilnosti? Obkrožite pravilno rešitev.

- A Socialne določnice.
- B Vrednote.
- C Kulturni kapital.
- D Družbene norme.
- E Socializacijski dejavniki.

(1 točka)

2.7. Predstavite pozitiven in negativen vidik delovanja socialnih omrežij.

Pozitiven vidik: _____

(1)

Negativen vidik: _____

(1)

(2 točki)

2.12. V vsaki od spodaj zapisanih definicij je vsebinska napaka. Obe definiciji zapišite ponovno tako, da bosta napaki popravljene oz. zamenjani z ustreznima besedama.

»Teorija funkcionalnosti revščine trdi, da revni izoblikujejo posebne življenjske vzorce, vrednote in norme, ki tvorijo specifičen način življenja.«

Zapis vsebinsko pravilne definicije:

(1)

»Absolutna revščina vključuje socialno in kulturno pomanjkanje, ki revnim ljudem preprečujeta, da bi se vključevali v družbo in pomembne družbene dejavnosti.«

Zapis vsebinsko pravilne definicije:

(1)
(2 točki)

Vir 2

»Teton Siuksi so živeli v severnih prerijah Združenih držav Amerike. Svetu narave, od katerega so bili odvisni, so vladale sile Wakanov. Sile so bile močnejše in bolj skrivnostne od človeških sil. Povzročile so spremembe letnih časov, padavine, rast rastlin, in razmnoževanje živali. Tako so skrbele za Siukse. Siuksi niso častili moči Wakanov, temveč so jih prosili za podporo: rotili so jih za podporo ali zaščito.«

(Haralambos, M., Holborn, M. (1999): Sociologija. Teme in pogledi. DZS, Ljubljana, str. 455, povzeto po Počkar, M., Tavčar Krajnc, M. (2019), Sociologija, str. 101)

3.4. Kateri tip religije je po tipologiji R. McGeeja predstavljen v viru 2?

_____ (1 točka)

3.5. Katere tipe religij, ki niso predstavljeni v viru 2, še navaja R. McGee in pri tem kot merilo razvrščanja uporabi predmet čaščenja? Navedite jih in enega izmed njih predstavite.

Navedbe tipov religij: _____ (1)

Predstavite en tip navedenih religij: _____ (1)
(2 točki)

3.6. Kateri vrsti religijskih skupnosti prepoznate v zapisanih opredelitvah?

»Je oblika religijske organizacije, ki je lahko nastala z odcepitvijo od Cerkve, in sicer iz odpora do razlage neke verske pripovedi in verske prakse znotraj Cerkve, lahko pa jih je Cerkev zaradi njihovega nestrinjanja tudi izločila.«

_____ (1)

»Po svoji organiziranosti je na nižji ravni od cerkve. Navadno ima številno članstvo, določeno z rojstvom. Večji poudarek kot na Cerkvi je na individualni religijski dejavnosti članov, najbolj razširjene so njene pojavne oblike v ZDA.«

_____ (1)
(2 točki)

3.7. Navedite še drugi dve religijski skupnosti, ki ju navajajo sociološke tipologije.

Prva religijska skupnost: _____

Druga religijska skupnost: _____ (1 točka)

3.8. Sociološke teorije opredeljujejo različne družbene funkcije religije. Pojasnite osmišljevalno družbeno funkcijo religije in navedite primer.

Pojasnitev: _____

_____ (1)

Primer: _____

_____ (1)
(2 točki)

Vir 3

Institucija, ki je bila med Slovenci stoletja v privilegiranem položaju, je bila v 45 letih socializma potisnjena na družbeno obrobje. V okviru ambivalentne družbene modernizacije (Kerševan, 2000) ji je socialistična država določila postransko družbeno vlogo, ki je bila sociološko že dobro opisana (Mojzes, 1992: 339–372). Uveljavljena je bila ločitev države in Cerkve na način izključitve (Cerkve) iz javnosti, čeprav je bila ta mnogo manj daljnosežna kot v večini drugih evropskih socialističnih/komunističnih držav. Glede na izkušnje iz 2. svetovne vojne, ki jo je na večetničnem jugoslovanskem prostoru zaznamovalo medversko nasilje, je imelo potiskanje verskih organizacij na družbeno obrobje deloma tudi povsem državotvorna upravičenja; do neke mere bi se mu težko izognil tudi drugačen režim.

(Smrke, M. (2016): Odtis poloma slovenske katoliške cerkve na podatkih raziskave SJM, *Teorija in praksa*. Letnik 53, 2/2016, str. 277)

3.9. Opreделите pojem »sekularizacija« in navedite dva vidika tega procesa. Lahko si pomagata z virom 3.

Opreделитеv: _____

_____ (1)

Prvi vidik: _____

(1)

Drugi vidik: _____

(1)
(3 točke)

3.10. Kako imenujemo pojave ritualov in doživetij, ki so po formi podobni religijskim, njihova vsebina pa je posvetna? Predstavite tudi primer tega rituala/doživetja.

Poimenovanje: _____ (1)

Predstavitev primera: _____

_____ (2)
(3 točke)

4.3. Kako imenujemo oblike zaposlitve, kakršne so delo po pogodbi, priložnostno delo, zaposlitev s skrajšanim delovnim časom itd.? Predstavite dve negativni značilnosti takšnih oblik zaposlitve.

Poimenovanje oblik zaposlitve: _____ (1)

Prva negativna značilnost: _____ (1)

Druga negativna značilnost: _____ (1)

(3 točke)

Vir 2

Stopnja anketne brezposelnosti je bila v 3. četrletju 2019 za 0,2 odstotne točke nižja kot v istem obdobju 2018. Glede na prejšnje četrletje pa je bila višja [...].

(Anketno) brezposelnih oseb je bilo v 3. četrletju 2019 približno 49.000, kar je za 5,4 % manj kot v 3. četrletju 2018, pri čemer se je število brezposelnih moških za 5,8 % zvišalo, število brezposelnih žensk pa za 15 % znižalo. Glede na 2. četrletje 2019 se je število brezposelnih zvišalo za 13,2 %.

(Povzeto po: Aktivno in neaktivno prebivalstvo, Slovenija, 3. četrletje 2019, <https://www.stat.si/StatWeb/News/Index/8527>. Pridobljeno: 29. 1. 2020.)

4.4. Vir 2 omenja anketno brezposelnost. Pojasnite, kako se ta brezposelnost ugotavlja oziroma kdo se šteje za brezposelnega.

 _____ (2 točki)

4.5. Navedite in pojasnite še drug način ugotavljanja brezposelnosti.

Navedba: _____ (1)

Pojasnitev: _____ (1)

(2 točki)

4.6. Pojasnite, ali se podatki o številu brezposelnih glede na način ugotavljanja brezposelnosti ujemajo.

(2 točki)

4.7. Predstavite dve posledici brezposelnosti.

Prva posledica: _____

(1)

Druga posledica: _____

(1)
(2 točki)

Vir 3

Socialni dialog, sindikalizem, kolektivna pogajanja in podobni pojmi se mogoče slišijo nekako tuje, kot da s tabo niso povezani. Na sindikatu Mladi plus verjamemo v nasprotno in na podlagi našega večletnega dela dobro vemo, da smo mladi tisti, ki se najbolj pogosto soočamo s slabimi pogoji dela, s kršitvami naših delavskih pravic in z izsiljevanjem delodajalcev. Pravijo nam, da nimamo dovolj izkušenj, drugič, da smo leni, tretjič, da moramo samo še malo potrpeti ...

(Kaj lahko izgubimo, razen svojih verig, brošura sindikata Mladi plus, <https://www.mladiplus.si/wpcontent/uploads/2018/10/Kaj-lahko-izgubim-razen-svojih-verig.pdf>. Pridobljeno: 29. 1. 2020.)

4.8. Kratko razložite temeljni cilj sindikalne organiziranosti. Pomagate si lahko z virom 3.

(2 točki)

4.9. Predstavite enega od načinov doseganja tega cilja (vprašanje 4.8.).

(2 točki)

